

Saksframlegg

Arkivsak-dok. 24/05253-1
Saksbehandler Bjørn Stian Hellgren

Utvalg	Møtedato
Råd for likestilling, inkludering og mangfold i Agder	12.09.2024
Fylkesutvalget	08.10.2024
Fylkestinget	22.10.2024

Unntatt offentlighet iht.

Svar på verbalforslag om familiefattigdom i Agder

Fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak
Fylkestinget tar saken til orientering

Sammendrag

Denne saken er et svar på sak 23/25422 hvor fylkestinget ber om en sak vedrørende situasjonen knyttet til familiefattigdom i Agder.

12,8 prosent av barn i alderen 0-17 år lever i familier med vedvarende lavinntekt i Agder. Nest etter Oslo er Agder dermed det fylket i landet hvor flest barn vokser opp i fattigdom. I 18 av Agders 25 kommuner er andelen barn i lavinntekt høyere enn landsgjennomsnittet¹.

Saksopplysninger

Følgene av en hverdag preget av vedvarende lavinntekt er store både for enkeltmennesket og for samfunnet.

For å utforme politikk, tiltak og strategier for å motvirke at flere vokser opp i lavinntekt kreves en forståelse av hva fattigdom og lavinntekt er, om utvikling og omfang, hva som er årsaker, og hva som er konsekvenser – både på kort og lang sikt – for barnas muligheter og livsvilkår.

Barnefamilier som lever med vedvarende lavinntekt er forskjellige, og mange av barna som vokser opp i disse familiene klarer seg bra. Det er likevel slik at det å vokse opp i vedvarende lavinntekt kan føre med seg en risiko for flere uheldige konsekvenser. En omfattende kunnskapsoppsummering (Fløtten og Nielsen 2020)² av forskning knyttet til barn i lavinntektsfamilier viser systematiske forskjeller mellom barn i lavinntektsfamilier og andre barn på flere viktige områder.

Barn som vokser opp i vedvarende lavinntekt møter sammensatte utfordringer som kan forsterke hverandre, inkludert problemer med familieforhold, helse, utdanning og sosial deltakelse. De mangler ofte materielle goder, noe som kan påvirke deres læring og utvikling negativt. De er også mer utsatt for vold og omsorgssvikt. En oppvekst preget av lavinntekt påvirker også unges sosiale mobilitet, utdanning og yrkesdeltakelse negativt, og kan føre til at fattigdom går i arv.

Fattigdom er dermed en samfunnsfloke som krever innsats fra flere aktører på samme tid.

Basert på utfordringsbildet i Agder har fylkeskommunedirektøren valgt ut fire indikatorer som er særlig viktige å følge over tid. Disse er:

- Andel barn i vedvarende lavinntekt
- Andel som gjennomfører videregående opplæring
- Sysselsettingsgrad
- Andel sysselsatte kvinner som jobber deltid.

Denne saken tar for seg den første indikatoren; barn i vedvarende lavinntekt. På hjemmesiden agdertall.no finnes en egen temaside som omhandler lavinntekt, med relevante lenker og statistikk³.

¹ [Inntekt - Agdertall](#)

² [Barnefattigdom – en kunnskapsoppsummering \(fafo.no\)](#)

³ [Agdertall.no](#)

Vurderinger

Saken beskriver hva fattigdom er, hva som er kjente risikofaktorer, samt hvilke løsninger som er aktuelle for fylkeskommunens arbeid med tematikken. Opplysningene i saken er i stor grad hentet fra Agder fylkeskommunes egen statistikkbank på Agdertall.no.

Det er mange som har engasjert seg i arbeidet med å forklare hvorfor noen blir fattige, mens andre ikke blir det.

Fattigdom i Norge måles som et relativt fenomen. En vanlig indikator på relativ fattigdom er å se på antall husholdninger hvor den samlede husholdningsinntekten gjennom tre år er lavere enn 60 prosent av medianinntekten. Tallet kalles EU60 og justeres etter antall personer i husholdningen.

I Agder faller 11,1 prosent av den totale befolkningen inn under denne kategorien. I aldersgruppen 0-17 år vokser 12,8 prosent opp i familier med vedvarende lavinntekt.

I Norge har vi over tid sett en økning i antall barn som vokser opp i lavinntekt. Den **viktigste** årsaken er at det har vært en økning i barn med innvandrerbakgrunn, hvor foreldrene har lav utdanning og svak yrkestilknytning. Dette gjelder i særlig grad barn med flyktningsbakgrunn, eller med foreldre som har kommet til Norge som flyktninger. Vedvarende lavinntekt måles som et gjennomsnitt over 3 år. Personer som er en del av introduksjonsprogrammet er ikke med i statistikken. Krigen i Ukraina har dermed ikke gitt seg utslag i statistikken enda.

De siste årene har likevel tendensen flatet noe ut, og i siste periode er andelen gått litt ned. Status for siste tilgjengelige periode 2020-2022 er at andel barn (0-17 år) i husholdninger med vedvarende lavinntekt er 12,8 prosent i Agder og 10,9 prosent samlet for Norge.

Det er også en stor andel av barn som vokser opp i vedvarende lavinntekt som vokser opp med en enslig forsørger eller med foreldre som har fysisk eller psykisk sykdom, rusproblemer eller funksjonsnedsettelse. En stor andel av foreldrene i lavinntektsfamiliene har lite utdanning og svak tilknytning til arbeidsmarkedet.

Den **andre** årsaken handler om den generelle inntektsutviklingen i Norge de siste 20 årene. Til tross for en høy inntektsutvikling generelt, har barnefamilier hatt en svakere inntektsutvikling sammenliknet med husholdninger uten barn. Dette henger også sammen med den **trede** forklaringen; stønader og offentlige overføringer har ikke økt like mye som lønnsveksten, noe som medfører at inntektsgivende arbeid har blitt viktigere for barnefamilier enn før.

I dagligtalen brukes ordet «fattigdom» vekselvis med «vedvarende lavinntekt», men et liv med vedvarende lavinntekt handler likevel om mer enn selve inntektsnivået i husholdningen. Tre hovedteorier kan forklare hva som er sammenhengen mellom lavinntekt og negative konsekvenser for barn: investeringshypotesen, familiestresshypotesen og hypotesen om bakenforliggende kjennetegn.

I sin kunnskapsoppsummering beskriver Fløtten og Nielsen (2020) disse tre hypotesene slik:

Investeringshypotesen kobler fattigdommen til det faktum at fattige har mindre økonomiske ressurser og dermed mindre mulighet til å investere i barnas liv og velferd.

Familiestresshypotesen sier at økonomiske problemer skaper stressreaksjoner og konflikt hos de foresatte, noe som igjen kan påvirke barnas oppvekstmiljø på en negativ måte.

En tredje forklaringsmodell er å undersøke om det er andre kjennetegn ved foreldrene enn selve lavinntekten som har betydning, som for eksempel utdanning, atferd, holdninger mv.

Vedvarende lavinntekt er en nasjonal utfordring. Temaet har hatt et nasjonalt fokus lenge. Regjeringen jobber med et målrettet samfunnsoppdrag for å motvirke utenforskap blant barn og unge, og våren 2025 vil det også komme en melding til Stortinget om sosial utjevning og mobilitet.

I november 2023 kom den regjeringsoppnevnte *Ekspertgruppen om barn i fattige familier* med sin rapport⁴.

Ekspertgruppen understreker at stress og lite forutsigbarhet knyttet til økonomi og bosituasjon påvirker levekårene og livskvaliteten til fattige familier og deres barn.

Ekspertgruppen viser til at den mest effektive måten å forhindre at fattigdom går i arv er gjennom utdanningstilbudet. Barnehage og skole, som styrker lærings- og utviklingsmulighetene til barn i fattige familier, er en viktig satsing. Det er særlig viktig å øke deltakelse i barnehage blant barn i fattige familier.

Fattige barnefamilier med sammensatte utfordringer har ofte behov for tett og helhetlig oppfølging som er tilpasset til deres behov. Ekspertgruppen foreslår en systematisk utprøving av familiekoordinator, i tråd med Nye mønstre-modellen som også omfatter flere Agder-kommuner⁵.

Det er store geografiske forskjeller i fattigdoms- og levekårsutfordringer i Norge. Nabolaget som barn vokser opp i kan spille en viktig rolle. Derfor anbefaler også ekspertgruppen at det settes i gang flere områdesatsinger i levekårsutsatte områder. Kristiansand kommune er blant kommunene i Norge som har mottatt midler fra regjeringen til nettopp en slik områdesatsing⁶.

Både kommunene i Agder og Agder fylkeskommune er pålagt ved folkehelseloven å ha oversikt over helsen i befolkningen. En slik oversikt inneholder informasjon om sosial ulikhet i helse, en ulikhet som påvirkes av blant annet inntektsnivå. Agder fylkeskommune vedlikeholder en slik oversikt gjennom Agdertall⁷.

Innsats mot fattigdom blant barn/barnefamilier gjøres i mange former. Tiltak dreier seg ofte om:

- å bidra til å styrke og sikre familiens inntektsgrunnlag
- å dempe negative konsekvenser av fattigdom for barna her og nå
- langsiktig forebyggende arbeid for å motvirke at fattigdom videreføres når barna blir voksne.

Agder fylkeskommune kan bidra på ulike måter i dette arbeidet.

Ifølge en ny kartlegging foretatt av Redd Barna og Kirkens Bymisjon mangler halvparten av norske kommuner konkrete planer for dette arbeidet. Kun 14 prosent har en egen handlingsplan for å bekjempe fattigdom⁸. Fylkeskommunen følger opp kommunene i Agder sine arbeid med slike planer.

⁴ [Ekspertgruppen om barn i fattige familier](#)

⁵ [Nye mønstre – trygg oppvekst](#)

⁶ [Områdesatsinger - regjeringen.no](#)

⁷ [Folkehelseoversikt - Agdertall](#)

⁸ [Redd Barna: Betydning av kommunale planer i arbeidet med å bekjempe familiefattigdom \(2024\)](#)

Fylkeskommunen støtter ellers samarbeid på tvers av ulike arenaer gjennom arbeidet i #vårtagder, hvor også bekjempelse av fattigdom er et viktig mål. Samarbeidet mellom offentlig, privat og ideell sektor, samt med forskningsinstitusjoner, er viktig i så måte.

Videre arbeider fylkeskommunen for bedre tverrfaglig samarbeid, bedre informasjon til lavinntektsfamilier, og styrket deltakelse i fritidsaktiviteter gjennom en egen tilskuddsordning rettet mot frivilligheten.

I samarbeid med blant andre NAV og kommuner i Agder har fylkeskommunedirektøren også fokus på kvalifiserende møteplasser og ungdomsveiledere i skolene, og tilbyr kunnskap og veiledning gjennom ulike konferanser og analyser. Nevnte Agdertall er et viktig kunnskapsgrunnlag for regionen også på dette området.

Regionplan Agder 2030

Regionplan Agder 2030 sitt hovedmål er å utvikle Agder til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig region i 2030 – et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår. Bærekraftsmål nummer 1, å utrydde fattigdom for alle mennesker overalt, er spesielt relevant her. Å bedre levekårene er et av de viktigste innsatsområdene for folkehelsen og for å utvikle en sosialt og økonomisk bærekraftig region.

Økonomiske konsekvenser

Saken har i seg selv ingen økonomiske konsekvenser.

Konklusjon

Fattigdom er en samfunnsflope som krever koordinering og samlet innsats fra flere aktører på samme tid. Agder fylkeskommune har en viktig rolle å spille i et slikt koordineringsarbeid. Gjennom å initiere og invitere til tverrfaglige samarbeid på arenaer hvor barn og unge oppholder seg, bidrar fylkeskommunedirektøren i et systematisk arbeid med fattigdomsbekjempelse.

Agder fylkeskommune bidrar også til økt deltakelse for alle barn gjennom tilskudd til frivillighet, idrett og kultur. I tillegg er en viktig del av fylkeskommunedirektørens arbeid å følge opp kommunenes systematiske arbeid gjennom ordinære planprosesser.

Vedvarende fattigdom er en nasjonal utfordring som har lokale konsekvenser, både for enkeltpersoner og for samfunnet. Agder fylkeskommunes arbeid med å bekjempe fattigdom bør derfor være godt påkoblet nasjonale initiativ. I tillegg bør arbeidet være en del av et langsiktig arbeid med å bedre levekårene i Agder.

Kristiansand, 02.09.2024

Tine Sundtoft
Fylkeskommunedirektør

Anita Henriksen
fylkesdirektør Regionplan Agder 2030